

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Pelastakaa Lapset ry:n lausunto Oikeusministeriön adoptiolainsäädännön uudistamista koskevasta työryhmämietinnöstä, Mietintöjä ja lausuntoja 84/2010

Pydyttynä lausuntonaan Pelastakaa Lapset haluaa kunnioittavasti todeta seuraavaa:

Yleistä

Adoptiolainsäädännön kokonaisuudistus on Pelastakaa Lasten mielestä erittäin tarpeellinen ja ajankohtainen. Nyt tehty ehdotus on huolellisesti valmistelu ja se tulisi viedä eteenpäin heti seuraavalla hallituskaudella. Pelastaa Lapset näkee uudistukset myönteisinä, mutta haluaa lausunnossaan nostaa esiin tärkeitä tarkennuksia vaativia kohtia, erityisesti adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun osalta, sekä kohtia, joita pidetään erityisen hyvinä. Uusi laki voimaan tullessaan tulisi muuttamaan adoptiotoimintaa Suomessa nykyaikaisemmaksi ja se huomioi lapsen oikeudet ja tarpeet nyt voimassa olevaa lakia paremmin. Adoptiotoimijoille tullaan tarvitsemaan perehdytystä ja koulutusta, jotta lakimuutokset saataisiin tehokkaasti sovellettua uusiin työkäytäntöihin.

Kuten Pelastakaa Lapset jo arviomuistiossa totesi, laki tulee uudistaa lapsilähtöiseksi. Mietintö on pääosin lapsilähtöinen. Lapsilähtöisyys toteutuu lähes läpi esityksen, lukuun ottamatta muutamia korjausta tai tarkennusta vaativia kohtia, jotka jäljempänä on eritelty pykälittäin. Eriävistä mielipiteistä Pelastakaa Lapset toivoo huomioitavan järjestön edustajan Tiina Tammen työryhmän jäsenenä esittämät eriävät mielipiteet, jotka ovat mietinnön lopussa.

Työryhmä on jättänyt käsittelemättä joitakin adoptiotoimintaan ja sen kehittämiseen liittyviä asioita. Yksi näistä on aiemmin ehdotettu kaikille adoptiohakijoille pakollinen valmennuskurssi. Pelastakaa Lasten mielestä pakollinen valmennuskurssi olisi hyvä uudistus ja se tulee säätää adoptiolakiin. Valmennuskurssit tulee voida toteuttaa myös henkilökohtaisen adoptioneuvonnan yhteydessä, kuten Pelastakaa Lapsissa osa hakijoista sen PRIDE tai muuna ryhmävalmennuksena jo saa.

Kommentit adoptiolain otsikoiden mukaan

2 luku Adoption edellytykset

6 § Adoptionhakijan vähimmäis- ja enimmäisikä ja 7 § Ikäero

Enimmäisikärajan asettaminen on lapsen edun mukaista ja sen tulisi olla lähellä luonnollisen vanhemmuuden alkamisikää, korkeintaan 42 - 45 vuotta. Ehdotettu 50 vuotta adoptionhakijoiden yläikärajaksi on huomattavasti liian korkea ja se ei ole lapsen edun mukainen. Mietinnön ehdotus 50 vuotta on vastoin pyrkimystä tehdä laista lapsilähtöinen. Ehdotettu korkea ikä lähtee aikuisten subjektiivisesta näkemyksestä ja pyrkimyksestä huolehtia omista oikeuksistaan huolimatta siitä, mikä vaikutus niillä on adoptoitavan lapsen tilanteeseen. Kuten lakiehdotuksen yleisperusteluissa s.18 kerrotaan, käytäntönä Suomessa on, että

kotimaisissa vierasadoptioissa adoptoitava lapsi sijoitetaan pääsääntöisesti alle 40-vuotiaille hakijoille ja kansainvälisissä adoptioissa adoptiolautakunta on noudattanut käytäntöä, jonka mukaan lapsen ja hakijan ikäero on korkeintaan 45 vuotta, ellei erityisiä syitä tästä poikkeamiselle ole. Tämä nykyinen käytäntö kotimaisissa adoptioissa on Pelastakaa Lasten kokemuksen mukaan hyvä ja lapsen edun mukainen. Uuden lain ei tulisi huonontaa tätä lapsen kannalta toimivaa käytäntöä. Ehdotuksessa on ristiriita, kun mietinnössä perustellaan ikärajan tarpeellisuuden yhteydessä, että sen tason tulisi olla lapsen kannalta riittävän alhainen, kuten luonnollisessa vanhemmuudessa, mutta ehdotuksessa kuitenkin esitetään vieraan lapsen vanhemmuuden yläikärajaksi varsin korkeaa ikää, 50 vuotta. Ikärajan tulisi olla huomattavasti alhaisempi, koska laki sallisi silti poikkeamat siitä silloin, kun se on lapsen edun mukaista. Pykälän toinen ja kolmas momentti antavat riittävän väljyyden ja harkintamahdollisuuden poiketa yläikärajasta lapsen edun nimissä. Tähän näkemykseen liittyy myös ensimmäinen Tiina Tammen eriävä mielipide jossa ikärajaksi ehdotetaan 42 vuotta.

Enimmäisikäeroksi ehdotamme 40 vuotta. Lapsen edun näkökulmasta adoptiohakijoiden ikärajassa ja ikäerossa toivotaan seurattavan pohjoismaista käytäntöä. Muissa Pohjoismaissa ja myös muissa eurooppalaisissa maissa, joissa adoptiotyö on pitkälle kehittyntä, näkemys yläikärajan tasosta on samansuuntainen kuin Pelastakaa Lasten ehdottama 42vuotta. Mikäli Suomessa lakiin tulee 50 v yläikäraja, on Suomi todella poikkeava lainsäädännöltään verrattuna muihin maihin. Ruotsissa pyrkimyksenä on asettaa yläikärajaksi 42 v ja ehdottomana rajana on 45 vuotta. Norjan käytäntönä on 45 vuoden ikäraja, mutta siellä ehdotetaan 42 vuotta. Tanskassa adoptiohakija ei saa olla yli 40 vuotta vanhempi kuin adoptoitava lapsi ja samoin Alankomaissa ikäero ei saa olla 40 vuotta suurempi.

Lapsen etuna on vaikea nähdä yhdistelmää, jossa lähes isovanhempi-ikäiset vanhemmat adoptoisivat pienen vauvan, joka tarvitsee pitkään vahvaa vanhemmuutta tai että he adoptoisivat ison, jo kouluikäisen lapsen. Kokemuksemme on, että isompien lasten adoptioissa lapselle mahdollisesti kertyneitä traumaattisia kokemuksia, menetyksiä ja muita kehityksen haasteita on kertynyt usein enemmän, jolloin lapsen etu on päästä erityisesti voimavaroja omaavien, jaksavien ja siis myös nuorempien vanhempien lapseksi. Adoptioissa lapselle etsitään aina parhaat mahdolliset vanhemmat, jolloin lapsen oikeus saada kohtalaisen nuoret vanhemmat, tulee mennä edelle aikuisen toiveesta saada ylipäänsä adoptoita.

9 § Yhteisadoptio ja 13 § Muut suostumukset

Adoptoitavan lapsen etuna voidaan nähdä, että hänellä olisi kaksi huolta pitävää vanhempaa, kuitenkin myös yksin adoptoiminen on tällä hetkellä mahdollista. Pelastakaa Lapset esittää vakavasti harkittavaksi, että lapsen edun nimissä yksinadoptoiminen olisi mahdollista vain poikkeustilanteissa.

Pykälää 9, jossa sanotaan, että muut kuin aviopuolisot eivät voi adoptoida yhdessä, voidaan kiertää siten, että tosiasiallisesti avopuolisoiden ja rekisteröityjen pariin perheeseen lapsi voidaan adoptoida niin, että toinen puolisoista on yksinhakija. Kun toinen puolisoista on yksinhakija, myös parisuhteen toisen puolison suostumus tarvitaan ja hänkin saa adoptioeuvontaa ja tulee arvioiduksi. Suostumuksen antajat on mainittu adoptioeuvonnassa saajina 24 §:ssä. Tämä on tarpeellista, ja parisuhteen osapuolet tulee adoptioeuvonnassa ehdottomasti voida arvioida yhdessä. Näin yksinhakija, joka elää avopuolisonsa kanssa tai rekisteröidyssä parisuhteessa voi saada perheeseen lapsen, joka on käytännössä kummankin hoidossa ja huolenpidossa, mutta juridisesti vain toisen lapsi. Tämä ei ole lapsen edun mukaista. Rekisteröidyssä parisuhteissa lapsen juridista asemaa voidaan vahvistaa sillä, että toinen puoliso myöhemmin adoptoi perheen sisäisenä adoptiona puolisonsa (aiemmin adoptoiman) lapsen, jolloin lapsi tulee toisen adoption kautta heidän yhteiseksi lapseksi. Lapsen edun mukaista on olla molempien vanhempien lapsi, mutta tämä menettely on hyvin monimutkainen. Avopuolisoiden kohdalla lapsi jää juridisesti vain toisen vanhemman lapseksi.

Parisuhteen laatu, vakaus, kesto ja pysyvyys arvioidaan adoptioeuvonnassa lapsen edun kannalta. Erityisesti edellä kuvattu tapa adoptoida lapsi yksin perheeseen, jossa tosiasiallisesti on kaksi vanhempaa, ei ole lapsen edun mukaista, vaikka suostumus parisuhteen toiselta osapuolelta olisikin saatu. Lapselle on aina parempi että hänestä huolta pitävät, samassa perheessä asuvat vanhemmat ovat myös hänen juridisia

vanhempiaan. Pelastakaa Lapset pitää tässä yhteydessä tärkeänä myös, että keskustelu saamaa sukupuolta olevien rekisteröityjen parien yhteisadoptiosta käynnistetään lapsen edun näkökulmasta.

Luku 4 Adoptioneuvonta

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä, että adoptioneuvonnan sisältöä on avattu lakiehdotukseen. S.48 on perusteluja sille, kuinka lakiehdotus luo edellytyksiä adoptioneuvonnan sisällölliselle kehittämiselle: mm. lapsella olisi hänen asioistaan vastaava nimetty sosiaalityöntekijä, lapsen sijoituksen tulisi tapahtua viivytyksettä, sijoitus tulisi tehdä parityönä ja adoption jälkeinen tuki tulisi olla monipuolista tukea, ohjausta ja neuvontaa. Se missä valtakunnallisesti kehittämistyö on suunniteltu tehtäväksi, jää ehdotuksessa epäselväksi.

Viime vuosikymmeninä adoptiotyössä on keskitytty paljon aikuisille adoptionhakijoille annettavan neuvonnan kehittämiseen. Adoption osapuolista lapsi ja biologiset vanhemmat ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Adoptio on lapsen elämässä merkittävä juridinen päätös, jolla pyritään turvaamaan kotia tarvitsevalle lapselle pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Koska päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia lapsen olosuhteisiin ja ihmissuhteisiin, on tärkeää että lapsen kanssa työskennellään ja häntä autetaan ja tuetaan kaikin tavoin. Lapsen kanssa työskentelyä tulisi painottaa erityisesti seuraavissa pykälissä 23 §, 24 §, 25 §, 26 §, 27 § ja 28 §. Mikäli lapsen kanssa työskentelystä ei nähdä tarvetta säätää tarkemmin pykälätasolla, tulisi lapsen kanssa työskentely kuitenkin huomioida lain perusteluissa ja lain soveltamisen ohjeistuksessa.

22 § Adoptioneuvonnan antajat

Ehdotuksen mukaan adoptioneuvonnan antajalla tulee olla sosiaalityöntekijän pätevyys ja hänen tulee olla perehtynyt adoptioasioihin. Pelastakaa Lapset pitää hyvänä että adoptioneuvonnan antajan kelpoisuus on määritelty selkeästi. Adoptioneuvonta on vaativaa sosiaalityötä.

23 § Adoptioneuvonnan aloittaminen

Lapsen etu, oikeus ja asema adoptiossa tulevat nykyistä lakia paremmin huomioiduksi kun lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Tämä ehdotus nähdään Pelastakaa Lapsissa hyvin myönteisenä.

24 § Adoptioneuvonnan tehtävät

Adoptioneuvonnan tehtävät on eritelty selkeästi. Lapsen kannalta on merkittävää, että neuvonnan tehtäviin kuuluu lapsen ja muidenkin osapuolten auttaminen ja tukeminen adoptiossa.

26 § Alaikäisen lapsen mielipiteen selvittäminen

Pelastakaa Lapset pitää hyvänä, että pykälä velvoittaa sosiaalityöntekijän henkilökohtaisesti työskentelemään lapsen kanssa lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen.

27 § Lapsen sijoittaminen

1 Momentin 4) kohdassa lapsen vanhempien toivomukset adoptioperheen ominaisuuksista otetaan huomioon,... Tämä on tärkeää ja näin käytännön työssä tulee toimia. Vanhempien toivomukset kysytään ja niitä arvostetaan ja ne ohjaavat sijoituksen täytäntöönpanoa aina kun se on lapsen edun mukaista. Vanhempien toiveiden kuuleminen ja heidän osallistumistansa pidetään heille itselle ja lapselle hyvänä asiana. Lapselle tällä on merkitystä esimerkiksi silloin, jos hän myöhemmin tarkastelee itseään koskevaa päätöksentekoa. Lakiehdotuksen perusteluissa s. 93 kiinnittää huomiota ilmaisu: *adoptiohakijoita valittaessa*

*voidaan kiinnittää huomiota myös lapsen vanhempien mahdollisesti esittämiin toivomuksiin adoptioperheen ominaisuuksista ja olosuhteista, ... Toivomme, että myös perusteluihin kirjataan voidaan -sanalla tilalle **tulee**.*

Lapselle sijoitustilanne on niin merkittävä muutosprosessi, että sen toteuttamistapaa olisi hyvä täsmentää. Sijoittajan tulisi varmistaa lapsilähtöinen työskentely niin, että lapsen siirtymätilanteisiin kiinnitetään erityistä huomiota ja lapselle tarpeettomien väliaikaisten sijoitusten määrä minimoidaan. Pykälään 27§ noudatettaviin periaatteisiin ehdotetaan seuraavaa lisäystä 1 momentin viidenneksi kohdaksi: 5) adoptiosijoituksessa lapselle tulee luoda turvallinen siirtymätilanne ja tutkia mahdollisuus sijoittaa lapsi suoraan adoptioperheeseen, mikäli se on lapsen edun mukaista ja biologisten vanhempien toive.

Biologiselle vanhemmalle harkinta-aika vauva-adoptioissa ennen suostumuksen antamista on tärkeä. Adoptioon annettu suostumus on mahdollista perua aina adoption vahvistamiseen saakka. Adoptio vahvistetaan kotimaan adoptioissa vasta kun lapsi on adoptioperheessä ja voidaan todeta, että sijoitus on lapsen edun mukainen ja heidän välinen kiintymys on lähtenyt syntymään. On tärkeää että vauva ei joutuisi odottamaan väliaikaisessa sijoituksessa, hoitokodissa tai lastenkodissa liian pitkään. Jotta harkinta-ajan jälkeen vanhempien suostumuksen tultua, kiintymyssuhde voisi kehittyä suotuisasti, tulisi suosia mahdollisuutta lapsen sijoitukseen suoraan adoptioperheeseen silloin, kun se on lapsen edun mukaista ja biologisen vanhemman toive. Tämä menettely säästäisi lapsen yhden sijasta kahdelta erokokemukselta ensin suhteessa biologiseen vanhempaan ja sitten suhteessa väliaikaiseen hoitajaan.

29 § Adoptioeuvonnan keskeytyminen

Mahdollisuus keskeyttää adoptioeuvontaa, mikäli edellytyksiä adoptioon ei ole, pidetään hyvänä asiana joka säästää resursseja muuhun työhön.

30 § Selvitys adoptioeuvonnan antamisesta ja asetuksen 3 § selvitys adoptioeuvonnan antamisesta

Koska kyseessä on erilaisia, eri henkilöille ja eri tarkoituksiin tehtyjä selvityksiä, olisi hyvä asetuksen tai ohjeistuksen tasolla eritellä ja nimetä ne selkeästi. Asetuksen 3 § selvitys adoptioeuvonnan antamisesta viittaa vain adoptionhakijoille annettuun adoptioeuvontaan liittyvään selvitykseen, nykyinen kotiselvitys. Sen nimi voisi jatkossa olla esimerkiksi selvitys adoptionhakijoista.

5 luku Kansainvälinen adoptiopalvelu

33 § Palvelunantajan tehtävät

Palvelunantajan tehtäviksi on ilmoitettu adoptionhakijoiden avustaminen sekä lapsen edun toteutumisen valvominen – joita voidaan pitää laajoina velvoitteina. Näiden perustehtävien lisäksi palvelunantajilla on joitakin Haagin konventiosta keskusviranomaiselta siirtyviä tehtäviä. Laista on jäänyt kirjaamatta eräitä kansainvälisissä adoptioprosesseissa välttämättömiä tehtäviä, joista yksinomaan palvelunantajat huolehtivat.

Palvelunantaja arvioi onko olemassa edellytyksiä hakemusten lähettämiseen kohdemaahan ts. täyttävätkö hakijat kohdemaan kriteerit. Käytännössä tämä on arviointitehtävä, jossa käydään sisällöllisesti läpi adoptionhakemus sekä arvioidaan sitä, miten hyvin hakijat täyttävät kohdemaan asettamat kriteerit adoptionhakijoille. Tällä työvaiheella pyritään siihen, että ei kuormiteta kohdemaita hakemuksilla, joita siellä ei toivota. Tätä Haagin konvention tavoitteiden kannalta välttämätöntä adoptionhakijoiden arviointitehtävää ei lakiluonnoksessa ole a) kirjattu adoptioprosessin vaiheeksi eikä lakiehdotus myöskään b) tunnista tästä asiasta vastaavaa toimijaa. Käytännössä tätä tehtävää eivät hoida keskusviranomaiset, ei myöskään neuvonnanantaja, vaikka nämä tahot on lakiperusteluissa (s.101) nimetty ainoiksi tahoiksi jotka voivat arvioida adoption edellytyksiä. On Haagin konvention hengen vastaista, että em. kansainvälisten adoptioiden kohdemaatyöskentelyn välttämätöntä arviointitehtävää ei ole nimetty toimijaa lakiehdotuksessa. (HccH Guide to Good Practise draft 2, s. 45 – 52, s, 55, s.104 – 105, s. 118 – 119).

Samoin lakiehdotus ei tunnista yhteistyövaiheita adoptiokohdemaiden kanssa ja tässä erityisesti ilmoitusvelvollisuutta kohdemaan viranomaisille odotusprosessin aikana adoption edellytyksissä tapahtuneista muutoksista. Yhteydenpitotehtävä tulee lausua selkeämmin.

Pelastakaa Lapset ehdottaa, että edellä mainitut palvelunantajan tehtävät liittyen kohdemaiden kanssa tehtävään yhteistyöhön, kuten hakemusten arviointi ja ilmoitusvelvollisuus, lisätään lakiin 33 §.

33 § Palvelunantajan tehtävät ja 36 § Palvelumaksu ja kulukorvaus

33 § 2 momentin kohdassa 3) ja 4) palvelunantajalle määrätään jälkipalveluvelvoite. Kohdassa 4 mainittu tietojen saajalle annettu tarpeellinen tuki ja ohjaus ovat verrattavissa kotimaan adoptiossa annettavaan vastaavaan tukeen ja ohjaukseen. Kotimaan adoptioissa tämä on adoptionjälkeistä tukea, kuten se voi olla kansainvälisissäkin adoptioissa, mutta palvelunantajan tarjoamana se on adoptiopalvelun maksun kautta asiakkaalle maksullista toisin kuin kotimaan adoptioissa, joissa sen antaa neuvonnan työntekijä. Yhdenvertaisuuden nimissä kansainvälisesti adoptoidun ja kotimaisesti adoptoidun tulee saada tarvitsemansa tuki ja ohjaus samalla tavoin maksutta.

Lakiehdotuksen perusteluissa ehdotettu maksujen kerääminen palvelumaksuilla on epärealistista, koska tuen ja ohjauksen tarve tulee usein vasta vuosien päästä ja sitä on erittäin vaikea ennakoida. Esimerkiksi kun nuori tai nuori aikuinen haluaa tutustua 10 - 20 vuotta sitten tehtyihin asiakirjoihinsa ja kysyy lisätietoja taustastaan, hänellä on ehdoton oikeus tietojen saantiin, mutta usein nuori tarvitsee sen ohella keskustelua ja tukea tietojen käsittelyyn ja joskus esimerkiksi pettymykseen siitä, ettei tietoa löydy. Nämä ja vastaavat muut tuki- ja ohjaustapaamiset on oltava kansainvälisesti adoptoidulle asiakkaalle maksuttomia samoin kuin ne ovat kotimaisten adoptioiden asiakkaille. Käytännön työssä maksu olisi mahdollista saada asiakaskohtaisesti asiakkaan kotikunnan antamalla maksusitoumuksella, samoin kuin kotimaan adoptioissa. Tällöin varmistuttaisiin myös siitä, että tätä tarkoitusta varten ei ole peritty tai koottu ennalta vaikeasti ennakoitavia varoja, vaan maksu liittyisi todellisiin toteutuneisiin asiakkaan tapaamiseen liittyviin kuluihin.

Jälkipalvelun rahoittaminen Haagin konvention mukaan

Toisaalta Haagin konvention mukaan jälkipalvelu on määritelty keskusviranomaisen velvollisuudeksi. (Guide to Good Practise 1 / 9.2. (579) sekä Haagin konvention artikla 9 c sekä 30 koskien jälkipalvelun järjestämistä sekä asiakirjojen säilyttämistä ja tietojen saamista tarpeellisella tavalla ohjattuna. (GGP 2 / 4.7. ja kohta 6.1.1. ja 6.1.2.)) Keskusviranomainen voi halutessaan delegoida näitä tehtäviä. Jos keskusviranomainen jakaa tehtäviä palvelunantajille, tulee sen huolehtia toiminnan resursoinnista, jotta palvelunantaja täyttäisi Haagin konvention asettamat velvoitteet valtiolle. Jälkipalvelutyön rahoittaminen tulisi lähteä tästä lähtökohdasta eikä saisi siten perustua palvelumaksurakenteelle (asiakas maksaa - periaatteelle), kuten lakiehdotuksessa esitetään. Jälkipalvelutyön rahoittaminen ei saisi olla myöskään motiivi uusien adoptioiden sallimiselle / järjestämiselle, joista palvelumaksutuotto muodostuu.

Sen lisäksi, että palvelumaksupohjainen jälkipalvelun kustantaminen on Haagin konvention vastainen, se on ajatukseltaan käytännössä epärealistinen huomioon ottaen jälkipalvelun ajankohtaistuminen.

Ehdotuksen 36 §:ssä viitataan adoption jälkipalvelutyön rahoituksen järjestämiseen siten, että palvelunantaja perii toiminnasta aiheutuvat kulut kaikilta asiakkailta perittävällä palvelumaksulla, huomioiden riittävän pitkälle tulevaisuuteen menojen rakennetta. Jälkipalveluasiakkuuksien ajankohtaistumisen ennustaminen lukumäärissä on lähes mahdotonta. Ehdotus asettaa eri aikoina adoptioprosessiin ryhtyvät asiakkaat eriarvoiseen asemaan jälkipalvelun sekä adoptiopalvelun tuottamien muiden palvelujen kustantajina. Ehdotus saattaa johtaa tilanteeseen jossa pieni määrä uusia asiakkaita joutuisi rahoittamaan suuren määrän jälkipalveluasiakkaita (ajatellen esim. niinä vuosina saapuneiden lasten jälkipalvelutyö, jolloin adoptiot olivat vilkkaimmillaan). Saman pykäläkohdan perustelut sille, että palvelumaksukorotuksia ei tulisi asettaa asiakkaille kohtuuttoman suurina – tulisi noudattaa mielestämme myös jälkipalvelutyön rahoittamisen perusteluissa.

36 § Palvelumaksu ja kulukorvaus

Adoptiopalvelunantajan perimät palvelumaksut

Adoptiopalvelunantajan palvelumaksua koskevan lakipykälän mukaan palvelunantaja ei saa asettaa palvelumaksua toiminnan järjestämisestä aiheutuvia todellisia kustannuksia suuremmaksi. Asetukseen 10§ on määritelty minkälaisia kuluja adoptiopalvelunantaja saa periä adoptiohakijoilta adoption kuluina. Yksityiskohtaisissa perusteluissa adoptiopalvelunantajaa ohjataan edelleen ”*suunnittelemaan toiminnasta aiheutuvia kustannuksia sekä palvelumaksutuottoja riittävän pitkälle, esimerkiksi muutaman vuoden aikavälillä*”, jotta asiakkaat eivät kärsi kohtuuttoman suurista palvelumaksukorotuksen vaihteluista.

Adoptiopalvelun rahoituspohjan suunnittelu on käytännössä erittäin haasteellista ja adoptiopalvelun näkökulmasta toivoisi tämän lain myös tukevan yleisiä taloudellisia toimintaedellytyksiä. Toimintaedellytyksiä koettelee mm. se, että toiminta on altista asiakasmäärissä tapahtuville muutoksille, jotka vuorostaan heijastelevat adoptio toiminnan kansainvälisiä muutoksia ja trendejä (adoptioon vapaiden lasten määrän vaihtelut eri maissa, adoptiohakijoiden määrä globaalisti tarkasteltuna, kontaktien toimivuudessa tapahtuvat vaihtelut, adoptiohakijoille asetettujen kriteerien muutokset, adoptiohakijoiden valmiudet ottaa vastaan erilaisia lapsia jne). Lakiehdotus ei tuo selkeää parannusta adoptiopalvelunantajien työn rahoituspohjan uudelleen pohtimiselle, vaikka sille on käytännössä ilmeistä tarvetta. Adoptiopalvelunantajille määrättyjen tehtävien hoitoon tulisi uuden lain myötä luoda nykyistä lakiehdotusta realistisempi rahoituspohjasuunnitelma, joka ottaa huomioon myös tuoreimmat suositukset, joita adoptiopalvelunantajan työn rahoittamista koskevassa asiassa on tehty Haagin komission hyvien työkäytäntöjen ohjeistuksessa - Guide to Good Practise 2.

Haagin konventio sallii adoptiopalvelunantajien periä palvelumaksua, jonka tulisi olla ”kohtuullinen”. Tällä ei kuitenkaan ohjeistuksen mukaan tarkoiteta pienintä mahdollista hintaa, koska palvelumaksun tarkoituksena on luoda toimiva pohja niiden tehtävien hoitamiseksi, jotka palvelunantajalle on uskottu. Guide to Good practice esittää, että palvelunantajien tulisi suorien ja epäsuorien kulujen lisäksi voida periä asiakkailta ns. *puskurirahasto / ”viability margin”*, jolla varmistetaan palvelunantajan toimintaedellytykset pitkällä aikavälillä (Guide to Good Practise Draft, p. 77 - 94). Adoptiopalvelunantajien toimintaedellytysten tukeminen tulisikin huomioida tässä lakiehdotuksessa selkeämmin. Adoptio toimijoiden toiminnan vakiintuneisuus sekä jatkuvuus ovat sisällöllisesti tärkeä asia. Käytännössä se on yksi peruste, johon em. Guide to Good practice ohjaa keskusviranomaisia kiinnittämään huomiota kun keskusviranomaisen myöntää toimilupia. Haagin konventio on tarkkaan määritelty, minkälainen tulonmuodostus voidaan katsoa olevan konvention hengen vastaista ja minkälainen sallittua (Haagin konventio Artikla 32). Hyvien työkäytäntöjen oppaissa (GGP 1 ja 2) korostetaan adoption keskusviranomaisen vastuuta adoptiopalvelunantajien palvelumaksujen valvojana, sen varmistamiseksi että tulonmuodostuksessa ei synny aiheetonta hyötyä eri toimijoille, työntekijöille jne. Näiden kahden hyvän periaatteen – toimintaedellytysten luomista ja hyvän valvonnan yhdistämistä tulisi vahvistaa nykyisessä ehdotuksessa adoptiopalvelutoiminnan edellytysten vahvistamiseksi. Tähän liittyen on adoptiopalvelun palvelumaksujen suunnitteluun suosituksia ks. GGP 2, Chapter 9, s. 77 - 94

Palvelunantajan perimät kulut, Asetus 10 §

Pakolliset kohdemaan keskusviranomaisten tai adoptiopalvelunantajien asettamat maksut liittyen avustuksiin

Kansainvälisissä adoptioissa on yleinen käytäntö, että lähettävien maiden viranomaiset asettavat adoptio toiminnan yhdeksi ehdoksi tai suositukseksi, että adoptiohakijat tai adoptiopalvelunantajat vastaanottavassa maassa osallistuvat yleisiin lastensuojelun kehittämissuunnitelmiin tai ennaltaehkäiseviin ohjelmiin. Guide to Good Practise 2 on kirjoitettu siinä hengessä, että näitä avustuksia tulisi sallia - kuitenkin sellaisella suosituksella, että - 1) avustukset ovat kohtuullisia, 2) avustukset eivät ole sidoksissa adoptiomääriin, 3) avustukset eivät saa aiheuttaa sellaisia kytköksiä adoptio toimintaan, että ne vaikuttaisivat adoptioiden toteutumiseen suuntaan tai toiseen. (GGP kohta 9.8. s. 85 – 86, kategoria 4 kansainvälisten adoptioiden kustannusrakenne taulukossa s. 89, asiasta koskevasta eettisestä linjauksesta kohta 12.4. s.119).

Avustushankkeet eivät saisi olla sellaisia, että ne vaarantaisivat subsidiariteetti- eli toissijaisuusperiaatteen täytymistä. Hankkeita tulisi sen sijaan tarkastella erittäin hyvänä keinona kehittää subsidiariteettiperiaatteen toteutumista. Tässä viitaamme adoptiolakiehdotuksessakin mainittuun, palvelunantajan velvoitteeseen tukea subsidiariteettiperiaatteen noudattamista (Adoptiolakiehdotus yksityiskohtaiset perustelut s. 98).

Lakiehdotuksen asetuksen 10§ kohta 9 (muut 1-8 -kohdassa tarkoitettuihin kuluihin rinnastettavat adoptioasiassa aiheutuvat tarpeelliset kustannukset), tulisi tarkastella uudelleen näiden tietojen valossa, huomioon ottaen kansainvälisen adoptiotoiminnan yleiset käytännöt myös muissa vastaanottavissa maissa, joihin nähden suomalaiset palvelunantajat ovat kilpailuasemassa. Guide to Good Practise asettaa tällaisten maksujen valvonnan keskusviranomaisten tehtäväksi ja lisäksi opas ohjaa keskusviranomaisia keskinäiseen, konkreettiseen yhteistyöhön, henkilökohtaisiin tapaamisiin keskustellakseen näiden maksujen asettamisesta ja valvonnasta. (GGP2 / s.87-88, sekä sivulla 115 kohta 660)

37 § Kieltäytyminen kansainvälisen adoptiopalvelun antamisesta

Lakiehdotuksessa adoptiopalvelunantajan oikeutta kieltäytyä tai keskeyttää palvelunatoa on rajattu kolmenlaiseen tilanteeseen. Ottaen huomioon adoptiopalvelulle määrätty yleistettävä valvoa lapsen edun toteutumista adoptioprosessissa, tässä lakiehdotuksen kohdassa olisi perusteltua lisätä myös muu harkinnanvarainen mahdollisuus adoptiopalvelun väliaikaiseen keskeyttämiseen tilanteissa, joissa palvelunantaja arvioi, että adoptioprosessin jatkuminen ei olisi lapsen edun mukaista. Tällaisia tilanteita voisi olla esimerkiksi hakumatkaa välittömästi edeltäen tai sen aikana esille tullut tilanne tai tieto, joka voisi johtaa adoptioluvan peruuttamiseen (esim. raskaus tms.) Väliaikainen keskeytys tulisi olla voimassa niin kauan kuin asian käsittely adoptiolautakunnassa kestää (lupa-asia uudelleen käsittelyyn uuden tiedon valossa). Tämä lisäys antaisi adoptiopalvelunantajille työvälineen hoitaa perustehtävänsä – lapsen edun toteutumisen valvomista.

6 luku Lupamenettely adoptioasioissa

39 § Lupavaatimus

Ehdotus vahvistaisi kotimaassa adoptiolasta toivovien asemaa ja tasa-arvoistaisi kotimaan ja kansainvälisen adoption hakijat samaan asemaan lupamenettelyn osalta.

40 § Luvan edellytykset kotimaisessa adoptiossa ja 41 § Luvan edellytykset adoptoitaessa vieraasta valtiosta Suomeen palvelunantajan välityksellä

Kun laki mahdollistaa adoptioluvan saamisen sekä kotimaiseen että kansainväliseen adoptioon yhtä aikaa, tulisi luvan saaneen kuitenkin valita kumpaa lupaa hän käyttää. Hakija ei voi olla yhtä aikaa kahdessa eri adoptioprosessissa. Se on vastoin Haagin konvention henkeä, konventio sitoo myös Suomea. Kuten nykyäänkin, luvan saaneen tulee olla valmiudessa vastaanottaa lapsi heti kun sitä heille esitetään. Jos vastaavaa työtä tehtäisiin sekä kotimaan että kansainvälisellä puolella, kun lupa olisi molempiin, voisi pahimmassa tapauksessa perheelle olla tulossa sekä kotimainen ja kansainvälisesti adoptoitu lapsi. Tällöin perhe joutuisi luopumaan toisesta lapsesta ja lapsen adoptioon pääsy hidastuisi kun hänelle pitäisi etsiä uusi perhe. Tämä ei ole lapsen edun mukaista. Käytännössä se, että hakija valitsee vasta luvan saatuaan mihin suuntautuu, on hankala ja lähes mahdoton valvoa. Ehdotuksessa tästä ei ole mainintaa. Hakija voisi kansainvälisen adoptiopalvelun lisäksi ilmoittautua kotimaan hakijaksi rekisteriin, jonne kansainvälistä adoptiota hoitavilla palvelunantajilla ei olisi lakiehdotuksen mukaan pääsyä. Ehdotuksen mukaan rekisteriä saisivat käyttää ja katsoa vain neuvonnanantajat. Toisaalta sekään, että kansainvälisen palvelun antaja katsoisi, että hakija ei ole kotimaan rekisterissä, ei ratkaisisi ongelmaa. Rekisteriä ei ole pakko käyttää ja hakija voisi tarjota itseään suoraan eri adoptiotoimijoille luvan saaneena hakijana samaan aikaan, kun on kansainvälisen adoption hakijana. Ratkaisu jota Pelastakaa Lapset ehdottaa on, että lupa voidaan myöntää kerralla vain jompaankumpaan, joko kotimaan tai kansainväliseen adoptioon. Mikäli näin ei tehdä tulee ratkaista se, miten estetään ns. kahdessa jonossa oleminen.

Lapsen edun vastainen kahden luvan yhtäaikainen käyttö olisi myös adoptiojärjestelmän resurssien tuhlausta ja järjestelmien kuormitusta. Tämä on myös Haagin konvention hengen vastaista.

42 § Luvan edellytykset adoptoitaessa ilman palvelunantajaa vieraasta valtiosta Suomeen

Itsenäisten, ilman palvelunantajaa tapahtuvien adoptioiden rajaaminen koskemaan vain laissa määriteltyjä tapauksia pidetään hyvänä mm. lapsikaupan riskin ja muiden väärinkäytösten ehkäisemiseksi.

46 § Todistus adoptioluvasta ja asetuksen 19 § todistuksen toimittaminen

Asetuksen 19 § määrittellen mihin todistus adoptioluvan saamisesta toimitetaan. Se tulisi kaikissa tilanteissa, myös kansainvälisissä adoptioissa, hakijoiden ja adoptiopalvelun lisäksi toimittaa myös adoptioneuvonnanantajalle, jonka velvollisuus on adoptioprosessin jatkuessa jatkaa neuvontaa lapsen adoption jälkeen.

47 § Luvan voimassaolo

Adoptioluvan voimassaoloaika tilanteissa, jolloin hakija itse keskeyttää adoptioprosessin – Pelastakaa Lapset ehdottaa, että luvan voimassaolo lakkaisi myös näissä tilanteissa. Lisäksi Pelastakaa Lapset ehdottaa, että kansainvälisissä adoptioissa adoptiolupa rajattaisiin kolmanteen lupaan, mikäli hakemusta ei ole voitu lähettää kohdemaahan.

55 § Edunvalvojan määrääminen

Ehdotettu käytäntö edunvalvojan määräämiseksi olisi hyvä valaista perusteluissa esimerkin kautta.

8 luku Adoptiolapsen yhteydenpito aikaisempaan vanhempaan

Lapsen yhteydenpito aikaisempiin vanhempiin lainsäädännössä olisi merkittävä uudistus. Pelastakaa Lapsissa on pitkä kokemus adoptioista, joissa perheiden kesken on ollut erilaista yhteydenpitoa, mm. toimiston kautta välitettyä tietojen, kirjeiden, valokuvien ja lahjojen vaihtoa sekä suoria adoptio- ja biologisen perheen kontakteja ja tapaamisia. Lapselle avoimuus hänen taustansa suhteen on oikeus, josta adoptiovanhempien on huolehdittava. Yhteydenpito aikaisempiin vanhempiin on harkittava tapauskohtaisesti lapsen edun näkökulmasta, kuten on ehdotettukin. Myös aikaisemmille vanhemmille tämä mahdollisuus on merkittävä, vaikka kaikki eivät sitä halua hyödyntää. Tämä uudistus edellyttää kehittämistyötä adoptioneuvontaan lapselle, biologisille vanhemmille ja adoptiovanhemmille.

Tilanteet, joissa jo olemassa olevan sosiaalisen suhteen jatkuvuus vanhempien välisellä sopimuksella halutaan turvata, tulisivat sopimaan hyvin luontevasti isompien lasten ja esimerkiksi sijaisperheissä asuvien lasten adoptioihin, joissa lapsella on todellista yhteydenpitoa biologiseen vanhempansa. Osassa vauva-adoptioista biologiset vanhemmat haluaisivat säilyttää mahdollisuuden esimerkiksi myöhemmin tavata lapsi ja tämä lakiin ehdotettu mahdollisuus voisi helpottaa heidän päätöksentekoaan. Pelko siitä, että kontakti ei enää koskaan olisi mahdollinen voi olla hyvin pelottava.

58 § Yhteydenpitoa koskevan sopimuksen vahvistaminen

Sopimus voidaan vahvistaa adoption vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen. Perusteluihin olisi hyvä kuvaila selkeämmin miten, missä tilanteissa ja kenen avulla sopimus voidaan vahvistaa adoption vahvistamisen jälkeen. Näitä voisivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa biologisen vanhemman elämäntilanne on muuttunut sellaiseksi, että hän on halukas ja kykenevä siihen, että lapsi voisi olla yhteydessä häneen tai lapsen toiveesta esimerkiksi nuoruusiässä tutustua aikaisempaan vanhempaan. Perusteluihin, asetukseen tai lain käytön oppaaseen tulisi myös ohjeistaa, että näissä tilanteissa olisi hyvä kääntyä adoptioneuvonnanantajan puoleen. Adoptoitu, aikaisempi vanhempi tai adoptiovanhempi voi pyytää adoptionjälkeistä adoptioneuvontaa, jolloin lasta tai nuorta voisi tukea yhteydenpidon käynnistämiseksi. Arvio siitä, että sopimus on lapsen edun mukainen, tulisi tehtyä adoptioasiantuntijoiden toimesta ennen sopimuksen vahvistamista.

60 § Lapsen mielipiteen huomioon ottaminen

On ehdottoman tärkeää, että lapsen mielipide otetaan aina huomioon, ei vain sopimusta tehdessä, mutta myös myöhemmin sen toimeenpanossa. Vaikka sopimus tehdään aikaisempien vanhempien ja adoptiovanhempien kesken, on kyseessä lapsen oikeus tavata aikaisempaa vanhempaa, ei vanhempien subjektiivinen oikeus.

61 § Vireillepano

Vireille panijaksi ei ole merkitty lasta. Lapsi ei voi olla itse sopimuksen osapuoli, mutta hän voisi olla aloitteellinen ja niin halutessaan adoptiovanhempien tulisi tarkastella lapsen toivetta lapsen edun kannalta ja tarvittaessa käyttää adoptioeuvonnanantajaa apuna tässä harkinnassa. Tästä olisi hyvä mainita perusteluissa tai muissa ohjeissa.

64 § Sopimuksen tai päätöksen täytäntöönpano

Täytäntöönpanon soveltamisessa tulisi aina kuulla lasta. Adoptioissa se, onko lapsen ja vanhemman välillä sosiaalista suhdetta ja kanssakäymistä ennen sovittua yhteydenpitoa vaihtelee. Jos on kyseessä sijaisperheen adoptio lapsi, jossa tutuus ja tapaamiset aikaisemman vanhemman kanssa ovat luontevat ja toimivat, niitä on hyvä jatkaa. Mikäli lapsen ja vanhemman suhde on esimerkiksi vauva-adoptioissa katkenut ja tapaamiset alkavat paljon myöhemmin, on kyseessä uusi tutustuminen ja mahdollisen sosiaalisen suhteen luominen tai pelkät tapaamiset ilman tavoitetta luoda suhdetta, tällöin tilanne on erilainen ja sopimuksesta tulee tehdä lapsilähtöiseksi. Esimerkiksi aikaisempi vanhempi voi toivoa sopimusta, että hän lapsen ollessa 5 -vuotias alkaisi käydä tapaamassa häntä kerran vuodessa lapsen syntymäpäivillä. Näin harvajaksoinen tapaaminen voi olla hyvin erilainen kuin jo olemassa oleva suhde ja sen ylläpitäminen. 12 vuoden ikäraja lapsen tahdon noudattamiseen ei sovellu tähän tarkoitukseen. Pienikin lapsi pystyy kertomaan miten hän tapaamiset kokee ja adoptiovanhempien vastuulla on järjestää lapselle turvalliset tapaamiset ja jatkuvasti arvioida onko tapaamiset lapsen edun mukaisia. Kun sopimus on tehty, adoptiovanhempien tulee tukea lasta tapaamisten onnistumiseksi.

10 luku Adoptioasioiden hallinto

85 § Yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta

Adoptioeuvonta on kuntien sosiaalityönä usein pieni osa lastensuojelutyönä tehtävää kuntien sosiaalityötä, johon erikoistuminen onnistuu vain suurimmissa yksiköissä. Tämän vuoksi adoptio-osaaminen ja sen kehittäminen on haasteellista ja se edellyttää myös muuta kuin lainsäädännöllistä sisällöllistä kehittämistyötä, ohjeistamista ja kouluttamista. Ehdotuksessa ei näy selvästi missä tämä kehittämistyö tehdään, jääkö se yleisesti STM:n vastuulle vai tekeekö sen sovitusti Valvira, vai onko niin, ettei asiaa vielä ole pohdittu enempää? Valtakunnallisessa adoptioasioiden kehittämishankkeessa Vahkessa ehdotettiin 2009 Suomeen perustettavaksi valtakunnallinen resurssikeskus adoptio-osaamisen kehittämisen ja levittämisen takaamiseksi. Tästä mietinnössä ei ole mitään mainintaa.

86 § Adoptiolautakunta ja asetus 12 § Lautakunnan organisaatio ja kokoonpano

Lupa ja valvontatyö ehdotetaan sijoitettavaksi Valviraan. Pidämme kannatettavana laissa ehdotettua adoptiolautakunnan uudelleen organisointia ja ehdotuksia sen resursoimiseksi. Se, ovatko resurssit riittävät, olisi hyvä arvioida myöhemmin tarkemmin.

Adoptiolupajaostossa ja täysistunnossa ei ole huomioitu kansainvälisen adoption asiantuntemusta. On tärkeä, että perheiden arvioinnissa on asiantuntemusta kansainvälisiin adoptioihin tulevista lapsista ja mitä adoptio näissä tapauksissa edellyttää adoptiovanhemmilta. Viittaamme myös GGP2 s.114, jossa palvelunantajilla todetaan oleva tärkeä näköalapaikka kansainvälisen adoption käytäntöihin sekä kohdemaihin ajankohtaisiin tilanteisiin.

11 luku Erinäiset säännökset

93 § Oikeus tietojen saamiseen

Pykälässä edellytetään, että työntekijä selvittää, aiheuttaako tietojen antaminen adoptoidulle vaaraa ja samanaikaisesti adoptoidulla on mahdollisuus kieltäytyä annettavasta tuesta tietojen saannin yhteydessä. Mikäli asiakas kieltäytyy tapaamisesta, on mahdotonta selvittää, mitä haittaa tieto voisi asiakkaalle aiheuttaa. Tämä menettelytapa on ristiriitainen.

Pykälän 3 momentti on vastoin lapsen, erityisesti nuoruusikäisen oikeuksia saada tietoja vanhemman henkilöllisyydestä. Suomalaisessa adoptiossa lapsen äidin henkilöllisyys tunnetaan aina ja lapsen isän henkilöllisyys selvitetään ja tunnetaan aina, kun se on mahdollista. Nämä tiedot eivät koskaan ole salaisia ja ne annetaan adoption yhteydessä adoptioperheelle. On adoptioperheen velvollisuus kertoa lapselle tiedot hänen alkuperästään, siis myös vanhempien henkilöllisyydestä lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Mikäli perhe vastoin lapsen oikeuksia salaa häneltä nämä tiedot tai esimerkiksi kadottaa ne, on ne aina saatavissa sosiaalityöntekijän arkistoinnista asiakirjoista. Kohdassa 2) sanotaan, että 15 -vuotias saisi pyytää nämä tiedot yhdessä huoltajansa kanssa. On tarpeetonta laittaa adoptiolakiin mitään ikärajaa. Henkilötiedot ovat huoltajilla ja mikäli huoltaja kadottaa ne tai ei niitä lapselle kerro, tulee heillä yhdessä tai lapsella erikseen olla oikeus milloin tahansa tulla ne kysymään. Ne harvinaiset tilanteet, että lapsi tulisi kysymään tietoja ilman adoptiovanhempiaan, voisivat olla käsillä esimerkiksi silloin, kun vanhemmat ja lapsi nuoruusiässä eivät kykenisi yhteistyöhön. Silloinkin nuoren oikeus saada tieto omasta alkuperästään tulisi olla rajoittamaton ja hänen tulisi saada nämä tiedot myös ilman vanhempaa. Nuorta ei kuitenkaan tulisi jättää yksin tämän tiedon kanssa, vaan hänelle tulisi silloin tarjota sosiaalityöntekijän tukea, mikä tulisi kirjata lakiin. Tämä on myös Pelastakaa Lapsissa adoptioevonnan työkäytännönä. Kun tietoa kysytään adoptiooimistosta tai kunnasta on tiedon antaja aina sosiaalityöntekijä.

Tilanne on toisenlainen, kun tietoa kysytään väestörekisteristä. Yksityiskohtaisissa perusteluissa selostetaan, kuinka väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterin varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 38 §:ssä säädetään ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoituksista. On hämmäntävää että tässä laissa lapsen oikeus alkuperänsä selvittämiseen on estetty. Pelastakaa Lapset näkee tarpeettomana rajata adoptoidulta lapselta järjestelmään tallennettuja tietoja adoptiosuhteesta ja siitä, kuka on adoptiolapsen biologinen vanhempi, koska se on adoptiota tehtäessä perheelle ja sitä kautta myös lapselle jo annettua tietoa. Tämä laki polkee lapsen oikeutta tietojen saantiin omasta alkuperästään.

Perusteluissa viitataan Euroopan neuvoston yleissopimuksen artiklaan 22, johon ehdotetaan varauman tekemistä siltä osin kuin kysymys on tietojen antamisesta alaikäiselle adoptiolapselle. Tekstissä s. 74 sanotaan, että jos varauma tehdään, tietojen antamista alaikäiselle adoptiolapselle voidaan adoptiolaisa rajoittaa ja tällöin em. väestötietojärjestelmästä ym. annettuun lakiin ei olisi välttämätöntä tehdä muutoksia. Pelastakaa Lasten mielestä tarvittavat lakimuutokset olisi tehtävä ja taattava lapselle rajoittamaton tiedon saanti alkuperänsä suhteen.

Pyrkimykset salata lapselta tietoja aikaisempien vanhempiensa henkilöllisyydestä ovat tarpeettomia ja vastoin lapsen oikeuksia. Ne ovat myös haitallisia, kuten aikuiset adoptoidut ovat eri yhteyksissä meille kertoneet. Lapsen todellisen taustan salaaminen on hänelle loukkaavaa ja kun aikoinaan näin oli tapana tehdä, joutui moni kokemaan järkytyksiä totuuden paljastuessa myöhemmin. Pyrkimys kaikin tavoin lisätä avoimuutta adoptioiden suhteen on adoptoidun näkökulmasta tärkeää. Rehellinen, avoin tietojen käsittely adoptioerheessä heti alusta alkaen lapsen kasvun aikana antaa paljon aikaa ja mahdollisuuden turvallisesti puhua lapsen kanssa hänen alkuperästään ja taustastaan. Henkilötiedot ovat hyvin pieni osa lapsen alkuperää ja ne kerrotaan totuuden mukaisesti pienelle lapselle esimerkiksi niin, että syntymä-äiti oli nimeltään Maija Meikäläinen. Neuvonnassa adoptiovanhempia ohjeistetaan olemaan avoimia ja he voivat tarvittaessa hakea tukea näihin prosesseihin.

95 § Adoptoitavan lapsen edustaminen

Tämä pykälä vahvistaa merkittävästi lapsen asemaa lapsen ollessa ns. välitilassa ennen adoption vahvistamista. Tässä vaiheessa lapsen huoltaja on lapsen vanhempi, mutta adoptiovanhemmat ottavat hänestä vastuun heti, kun sijoitus adoptiotarkoituksessa on tehty. Olisi tarpeen harkita, onko lapsen kannalta suotuisaa, että tässä vaiheessa, kun vanhempien suostumus adoptioon on, tehtäisiin vanhempien suostumuksella myös huollon siirto tulevalle adoptioperheelle, koska laki siirtää nyt huoltajan tehtäviä adoptioperheelle, mutta ne samat tehtävät säilyvät samanaikaisesti biologisilla vanhemmilla.

96 § Adoptiohakijoiden rekisteri

Rekisteri herättää paljon kysymyksiä siitä, kuinka sitä oikealla ja hyvällä tavalla käytettäisiin niin, että se ei olisi vain perhepankki, josta poimitaan papereiden perusteella mahdollisesti sopivia perheitä. Lapsen sijoittaminen perheeseen on vaativaa sosiaalityötä ja se tulee tehdä lapsen sosiaalityöntekijän ja adoptioluvan saaneen perheen sosiaalityöntekijän yhteistyönä siten, kuin lakiehdotuksen pykälässä 27 § ehdotetaan. Huomioitavaa on myös, että lapsen voi sijoittaa toinen taho kuin se, joka on antanut adoptio-neuvontaa perheelle, jolloin perheen sosiaalityöntekijän tulee tietää sijoituksesta. Rekisteriin tulisi perheiden kohdalle merkitä tieto kyseisestä perheen sosiaalityöntekijästä, ja velvoite olla yhteydessä häneen, jotta yhteistyö työntekijöiden kesken voisi onnistua ja lapselle paras perhe löytyisi. On arveluttavaa, että rekisteriä saisi käyttää kuka tahansa adoptio-neuvonnan antaja; olisi hyvä rajata rekisteriin pääsy adoptio-neuvonnassa lapselle nimettyihin ja perheelle neuvontaa antaneisiin sosiaalityöntekijöihin.

Rekisteriehdotus vaatisi lisäkehittelyä tullakseen toimivaksi. Rekisterin ajantasaisuus toisi neuvonnan antajalle paljon lisätehtäviä. Perheen vastuulla täytyy olla olosuhteissa tapahtuneista muutoksista ilmoittaminen rekisterinpitäjälle ja neuvonnanantajalle. Tulisiko luoda kotimainen adoptiopalvelunantaja hallinnoimaan rekisteriä ja varmistamaan lapsilähtöinen, hyvä adoptiosijoitus?

101 § Siirtymäsäännökset

Pelastakaa Lapsissa on tällä hetkellä kotimaisia adoptio-perheitä noin kuuden vuoden jonoksi. Seuraavien vuosien ajan kotimaisia adoptiolapsia sijoitettaisiin näihin perheisiin. On epäoikeudenmukaista, että ns. vanhat perheet eivät saisi hakea adoptiolupaa, eikä heillä olisi mahdollisuutta päästä rekisteriin. Jos he täyttävät uuden lain edellytykset, heillä tulisi olla oikeus tähän. Näin heillä lapselle perhettä valittaessa olisi yhtäläiset mahdollisuudet tulla huomioon otetuksi uusien, rekisterissä olevien perheiden kanssa.

Helsingissä 16.2.2011

PELASTAKAA LAPSET RY

Hanna Markkula-Kivisilta
pääsihteeri

Pirkko Saartio
lastensuojelupalvelut, johtaja